Hankejulkaisu avoimeksi oppimateriaaliksi

31.12.2021

Seinäjoen ammattikorkeakoulu oli mukana toteuttamassa Lukukuntoa! -hanketta yhdessä Inarin kunnan kirjastotoimen kanssa 1.3.2021 – 31.12.2021 (ks. Salmela 2021). Hankkeessa kehitettiin monialaisen, sektorirajat ylittävän yhteistyön kautta toimintoja, työvälineitä sekä rakenteita, joiden kautta nuoret ja aikuiset voivat parantaa lukutaitoaan ja -kuntoaan. Samalla vahvistettiin hankkeen kohderyhmien parissa toimivien yhteistyötahojen ammattilaisten mahdollisuuksia tukea asiakkaiden ja opiskelijoiden lukutaitoa.

Hanketta rahoitti Opetushallituksen Lukuliike ja hankkeessa toteutettu toiminta sekä tulokset on koottu kahteen eri hankejulkaisuun. Tammikuussa 2022 ilmestyvä julkaisu kokoaa yhteen hankkeen tulokset. Joulukuun 2021 lopussa valmistuva menetelmäopas sen sijaan kuvailee hankkeessa kehitetyt toimintakokonaisuudet lukutaitotyöhön. Tässä artikkelissa kuvattavan menetelmäoppaan sisällöt ovat suunnitelleet, testanneet ja kuvanneet Inarin hanketyöntekijät Reija Portti ja Anna Roos. Oppaan toimitustyöstä vastasivat SeAMKin kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelman lehtorit Sari Mäkinen-Laitila ja Satu Salmela. Julkaisun taitto hoitui SeAMK kulttuurituotannon opiskelijoiden Katri Balin ja Annika Flinkmanin toimesta.

Menetelmäopas poluista kirjastoon

Hankkeen menetelmäoppaan otsikoksi muotoutui: *“Polkuja kirjastoon. Toimintakokonaisuuksia nuorten ja aikuisten lukutaitotyöhön*”. Nimi on kuvaava, sillä hankkeen lähtökohtana oli rakentaa osallistujille polkuja kirjastoon, silloittaa tietä kohti vahvempaa lukukuntoa. Opas sisältää kuvaukset hankkeessa testatuista, luovilla ja taidelähtöisillä menetelmillä toteutetuista toimintakokonaisuuksista. Opas on jaettu rakenteellisesti kolmeen osaan hankkeen tavoitteiden pohjalta. Ensimmäisen osan muodostavat eri toimijoille räätälöidyt kirjastopolut. Toinen osa koostuu lukutaitoa ja lukemisharrastusta tukevien lukukuntoryhmien kokeiluista ja kolmas osa keskittyy lukemisen ja lukutaidon ympärille rakennettuun radio-ohjelmaan.

Lukutaitoa ja -intoa on kuvatuissa toiminnoissa herätelty mielenkiintolähtöisillä, luovilla ja osallistujaa motivoivilla menetelmillä. Tekemisen pohjaa on haettu näiltä osin Lukemattomat mahdollisuudet –hankkeesta siinä tuotetusta Lukulux -verkkokäsikirjasta (Lukemattomat mahdollisuudet –hanke 2021). Koska hankkeessa kutakin toimijaa kohderyhmineen on lähestytty mielenkiintolähtöisesti, vaihtelevat myös toteutusten kuvaukset oppaassa toimijoittain. Esimerkiksi kirjastopolkujen kuvauksia on neljä erilaista: ammatilliselle oppilaitokselle, nuorten työpajalle ja sote toimijoista kuntouttavalle työtoiminnalle sekä omaehtoiseen osallistumiseen perustuvalle ryhmälle.

Opas myös esittelee yksittäisten menetelmien sijaan toimintakokonaisuuksia. Esimerkiksi kuntouttavalle työtoiminnalle suunniteltu kirjastopolku koostuu kolmesta tapaamiskerrasta ja niiden sisällä erilaisista toiminnallisista osista ja menetelmistä. Toimintaa alustavat erilliset taustatietokortit ja konkreettisten

toimintakertojen kuvausten lisäksi oppaasta löytyy erilaisia materiaaleja työskentelyn tueksi. Vaikka oppaan sisällöt on suunniteltu tietylle kohderyhmälle, lukukunnon ja –taidon hiomista kaipaaville nuorille ja aikuisille, toteutuksia voi vapaasti soveltaa muidenkin kohderyhmien kanssa.

Avointen oppimateriaalien kirjasto

Edellä kuvattu, hankkeen menetelmäopas on tallennettu kaikkien avoimesti hyödynnettäväksi avointen oppimateriaalien kirjastoon (aoe.fi). Tämä on myös hankkeen rahoittajan Opetushallituksen Lukuliikkeen edellytys ja sen rahoittamissa hankkeissa kehitetyt hyvät käytännöt ja toimintamallit halutaan jakaa yhteisesti (Opetushallitus, i.a).

Avointen oppimateriaalien kirjasto on palvelu, joka kokoaa yhteen avoimia oppimateriaaleja kaikkien koulutusasteiden yhteiseen käyttöön. Palvelua pilotoitiin vuoden 2019 aikana, mutta suuremmalle yleisölle se on avattu 2020. Kokonaisuuden kehittämistä koordinoivat opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus sekä CSC. Materiaalit ovat maksuttomia, kaikkien käytettävissä oppimiseen, kasvatukseen ja opetukseen liittyen. Vaikka tyypillisin aineiston hyödyntäjä lienee opettaja, kirjasto on avoin ja palvelee ketä tahansa sen sisällöstä kiinnostunutta kansalaista. (Avointen oppimateriaalien kirjasto, i.a. ; Opetushallitus 2020.)

Avoimilla oppimateriaaleilla tarkoitetaan palvelun yhteydessä eri muotoisia, digitaalisia tai muita oppimiseen kohdennettuja materiaaleja, joiden tekijänoikeudet vapautetaan kokonaan tai osittain aineistojen käyttäjälle. Palvelussa julkaistut aineistot siis jaetaan avoimilla lisensseillä (ks. Creative commons Suomi (i.a.)), mikä mahdollistaa edelleen sinne tallennettujen oppimateriaalien jakamisen, käytön, päivittämisen ja muokkaamisen.

Hankkeen tulokset talteen oppimateriaalikirjastoon

Vaikka materiaalien luojina ja käyttäjinä toimivat usein opettajat, on palvelulla haluttu tukea myös hanketyötä. Palvelu mahdollistaa oppilaitosten hanketyössä syntyvien materiaalien tallentamisen, säilytyksen ja parantaa niiden näkyvyyttä (Avointen oppimateriaalien kirjasto 2020). Osa korkeakoulujen hankkeista onkin jo löytänyt palvelun ja tallentaa sinne aktiivisesti materiaaleja. Ja olitpa sitten opettajana mukana hanketyössä tai et, avoin tiede ja tutkimus erilaisine näkökulmineen koskettaa meitä kaikkia jatkossa yhä enemmän. Tästä muistuttavat myös Kati Antola, Jaana Latvanen ja Anne Kärki (2021) artikkelissaan Kohti avointa oppimista. Opettajan näkökulmasta avoimuuteen liittyy kolme keskeistä käsitettä, joista avoimet oppimateriaalit ovat yksi avoimen oppimisen ja avointen oppimiskäytäntöjen rinnalla.

Avoimet oppimateriaalit eivät toki ole uusia asia, vaikka itse aoe.fi – palvelu on otettu Suomessa vasta hiljattain käyttöön. Oppimateriaalien avaamista viime vuosina on vauhdittanut muun muassa UNESCOn 2019 annettu suositus avoimista oppimateriaaleista ja Suomessa korkeakoulut tavoittelevatkin merkittävää avoimuutta myös oppimateriaalien suhteen (Antola, Latvanen & Kärki 2021; Jauhiainen 2020). Artikkelin kirjoitushetkellä aoe.fi -palvelusta löytyy parikymmentä julkaisua, joissa tekijänä on mainittu Seinäjoen

ammattikorkeakoulu. Toivottavasti määrä kasvaa tulevina vuosina oli kyse sitten julkaistavista hanketyön tuloksista tai opetussisällöistä.

Satu Salmela
Lehtori
SeAMK

Lähteet:

Antola, K., Latvanen, J. & Kärki, A. (19.05.2021). Kohti avointa oppimista. AMK-lehti/UAS-journal, 2/2021. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021051830362

Avointen oppimateriaalien kirjasto. (i.a.). Lisätietoja: Usein kysytyt kysymykset. https://aoe.fi/#/lisatietoa

Avointen oppimateriaalien kirjasto (12.11.2020). Avointen oppimateriaalien kirjasto. https://wiki.eduuni.fi/pages/viewpage.action?pageId=64311294

Creative commons Suomi. (i.a.). Tietoa lisensseistä. https://creativecommons.fi/lisenssit/

Jauhiainen, I. (16.1.2020). Unescon suositus avoimista oppimateriaaleista. Tieteellisten seurain valtuuskunta. https://avointiede.fi/fi/ajankohtaista/unescon-suositus-avoimista-oppimateriaaleista

Lukemattomat mahdollisuudet -hanke. (15.2.2021.) Lukulux-käsikirja. https://lukulux.app-staging.seamk.hion.dev/

Opetushallitus. (9.2.2020). Avointen oppimateriaalien kirjasto on avattu. https://www.oph.fi/fi/uutiset/2020/avointen-oppimateriaalien-kirjasto-avattu

Opetushallitus. (i.a.). Lukuliikkeen toiminta-avustukset 2021: Nuorten ja aikuisten lukutaito. https://www.oph.fi/fi/funding/lukuliikkeen-toiminta-avustukset-2021-nuorten-ja-aikuisten-lukutaito

Salmela, S. (21.6.2021). Lukukuntoa Inarin ja SeAMKin yhteistyönä. @SeAMK-verkkolehti. https://lehti.app-staging.seamk.hion.dev/muut-artikkelit/lukukuntoa-inarin-ja-seamkin-yhteistyona/